

Prof. Ona Voverienė.

Žiniasklaida dabartinėje Lietuvoje: tautą ir valstybę. Kuriančioji ar ją ardančioji jėga?

Žodi, ištiesink mūsų gyvenimą!

Žodi, prikelt mūsų dvasią!

Žodi, paremk mūsų viltį!

Žodi, padaugink mūsų meilę!

Justinas Marcinkevičius

Lietuvos nepriklausomybės atgavimą ir valstybingumo atkūrimą gerokai apkartino postmodernizmo ir reliatyvizmo, gaubiamo politiniu liberalizmo šydu, dvasinės negalios, kaip epidemija plintančios visame pasaulyje. Neaplenkė jos ir jaunos mūsų atsikuriančios jauno valstybės, kai trinamos ribos tarp gėrio ir blogio, tarp tamsos ir šviesos, tarp informacijos ir dezinformacijos, kai meilės (gyvybės) kultūra neatlaiko šėtonišku tempu plintančios mirties kultūros. Tai antipodai – priešingų sąvokų poros, šiuo atveju puikiai atspindinčios mūsų žiniasklaidą, jos įtaką mūsų visuomenei ir pastarosios vertybinių orientacijų ugdymui, bet žymiai dažniau, jų griovimui bei paties individo dvasiniam degradavimui.

Lietuvos nepriklausomybės priešaušris aukso raidėmis į Lietuvos kultūros ir žurnalistikos istoriją įrašė žurnalistų Ričardo Sartatavičiaus, narsiai nardžiusio tarp žudikų tankų tragiškomis 1991 m. sausio dienomis su kamera ir Lietuvos

nepriklausomybės metraštininkės Laimos Pangonytės vardus. Abu jie, tada rizikuodami gyvybėmis, skelbė Lietuvai objektyvią tų dienų tiesą, tarp kurios buvo ir karščiausios žlungančios komunistinės imperijos vietos – Baku, Tbilisis, Kalnų Karabachas, kruvinus žudynės jose. Po jų sekė Sausio 13-osios žudynės Vilniuje. Vėliau prie Lietuvos nepriklausomybės įtvirtinimo ženkliai prisidėjo „Lietuvos aidas“ žurnalistai Dalius Stancikas, Kęstutis Žičkus, Lina Pečeliūnienė, Vytautas Žeimantas, Roma Grinbergienė, kiti knygoje minimi žurnalistai. Jų indėlis į Lietuvos valstybingumo kūrimą – didžiulis.

Tačiau nuo pat pirmųjų Lietuvos atkūrimo dienų prasidėjo ir mūsų valstybės pamatų griovimas; pirmiausiai, buvusiai mūsų šalies okupantei Rusijai, atakuojant visais įmanomais informacijos kanalais Lietuvos informacinę erdvę, skleidžiant apie Lietuvą, jos istoriją, jos didžiuosius žmones šlykščiausią dezinformaciją. Neapsikentęs tuometinis LR AT-Atkuriamojo Seimo pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis tada kreipėsi į tautą su prašymu suvokti, kad „kova dėl Lietuvos nepriklausomybės buvo taip pat ir informacijos kova prieš dezinformaciją“ (Lietuvos aidas, 1991, rugs. 17), o 1991 m. sausio tragedijos dienomis, kai buvusio okupanto, tapusio nuožmiu agresoriumi, buvo pralietas tautos vaikų kraujas Vilniuje, jis savo pasakytą tezę patvirtino dar ir žodžiais: „LRTV rūmus reikėjo ginti, kad iš jų Lietuvoje skambėtų tiesa, o ne okupantų skleidžiamas melas... Tie, kurie žuvo – žuvo tam, kad Žodis būtų laisvas ir garbingas“. Prisiminkim tai šiandien ir pamastykime ar mūsų žiniasklaidos žodis visada buvo ir yra garbingas? Ar jis ir net dabar yra laisvas? Nuo išdavikiškų Judo grašių? Ar čekistinių įsipareigojimų? Pagaliau – nuo piktos mūsų pačių valios, siekiant savo asmeninės tiesos...

Imperialistinei bolševikinei kaimynei pralaimėjus pirmąsias informacines psichologines atakas prieš mūsų tautą, dar tada tikėjusia savo ateitimi, prasidėjo antrasis žiniasklaidos destruktivaus siautėjimo scenarijus. Prisimenu, Latvijos mokslotyrininkai pakvietė į konferenciją spaudos ir cenzūros klausimais, prašydami peržvelgti paskutinių dienų Lietuvos laikraščius ir supažindinti su žiniasklaidos padėtimi Lietuvoje.

„Lietuvos ryto“ pirmajame puslapyje puikavosi samdomo žudiko, nužudžiusio 9 žmones. „žyg-Darbių“ detalus aprašymas su didžiuole jo fotografija pirmajame puslapyje (1998, rugpj. 31). Reklamos skiltyse buvo 26 prostitučių skelbimai, kviečiantys naudotis jų paslaugomis, 5 puslapiai buvo skirti sportui ir sportininkams, du puslapiai prekybos organizavimo patyrimui, dar vienas – Prezidento žmonos surengtam baliui ir katastrofų pasaulyje aprašymui.

„Respublikos“ pirmasis puslapis buvo skirtas katastrofų Lietuvoje ir užsienyje aprašymui, plačiai buvo džiaugiamasi meno festivaliu Trakuose ir eksprezidento A.M. Brazausko bendravimu su pasaulinio garso baletu žvaigžde Maja Pliseckaja, aprašomi karališkosios meilužės Dianos meilės nuotyčiai ir jų tragiška baigtis; šeši puslapiai skirti sportui ir dešimt puslapių įvairiausiems komerciniams skelbimams, žinoma, neapsieita ir be „Lietuvos ryto“ įžymybės – žudiko nusikaltimų aprašymo.

„Lietuvos aidas“ tądien pateikė Seimo kroniką, politikų komentarus, ekonomikos naujoves, šeiminiškės virtuvės kampelį, tą pačią kroniką apie katastrofas, nusikaltimų kroniką, atrodė, kad stengiasi neatsilikti nuo pagrindinių žiniasklaidos šaltinių „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“.

Net Lietuvos televizija, kaip rašė Jurgis Arminas, „įsipareigojusi kurti, puoselėti ir saugoti nacionalines kultūros vertybes, ugdyti toleranciją ir humanizmą, bendradarbiavimo, mąstymo ir kalbos kultūrą, stiprinti visuomenės moralę ir pilietiškumą“ 1998 m. lapkričio 27 d. pranoko visas komercinių kanalų skleidžiamas drumzles – „pradžiuogino“ žiūrovus amerikiečių filmu „Pražūtis karta“ – su kraujo upeliais, žmogienos kalnais, iškrypėliško sekso ir ekskrementų kokteiliais bei neregėtų nešvankybų kaskadomis“ (Arminas J. Moralinė diversija – kaltų nėra // Dienovidis. -1999, saus. 8-14)

Taigi, kai besikuriančiai Lietuvai buvo ir taip gana sunku, turėjome tokią spaudą ir televiziją. Žiūrovus „linksmino“ Vytauto Šerėno ir Ramunės Pečiulienės grubios juodos patyčios, niekinančios tuometinius Lietuvos vadovus ir jų sprendimus. Iš čia ir dabartinė patyčių „kultūra“ Lietuvos mokyklose...

O kai prasidėdavo rinkimų kampanijos, tada iš laikraščių ir TV ekranų liejosi zoologinė neapykanta žmogui. Šiaip jau labai santūrus ir tolerantiškas poetas Justinas Marcinkevičius ne kartą stebėjosi tokiu žiniasklaidos vyrų ir moterų dvasine struktūra, sakydamas:

„O, Viešpatie! Kiek purvo žmoguje!
Kiek melo ir klastos, niekšybės ir apgaulės!

Matau grėsmingus purvinus nagus,
regiu, kaip gimsta naujas purvo matas,
kaip švinta purvui purvinas jo rytas,
kaip laukia mūsų purvinas dangus....
Teisybę sako legenda: žmogus
tikrai iš purvo nulipdytas...

Tokia buvo mūsų nepriklausomos Lietuvos žiniasklaidos pradžia. Dabar to purvo, skleidžiamo žurnalistų, žymiai sumažėjo. Ir spaudoje. Ir televizijoje. Ir interneto portaluose. Žurnalistai, pamatę pasaulio, pradeda praregėti. Šviesėja jų dvasia. Ne visų, deja. Tačiau, kaip pranašavo poetas, atsirado žymiai platesnis purvo mastas interneto portaluose. Prašvito purvui purvinas jo rytas – geometrine progresija dauginasi žiniasklaidos išugdyti internautai, dažnas jų tapęs troliu ir dirbantis kažkam už Judo grašius. Beveik visuose portaluose, kuriuose tebėra komentarai ir laikraščiuose, nuo pat jų atsiradimo iki šiol skleidžiama neapykanta žmogui.

Nusivylimas lietuviška žiniasklaida kasmet vis didėjo. Savo laiku prieš „Lietuvos rytą“, „Respubliką“ ir „Lietuvos žinias“ buvo sukilę 32 Lietuvos intelektualai, LR Prezidentui Valdui Adamkui pareiškę, kad tuose laikraščiuose masinį pobūdį įgijo „įvairiausiais būdais pasireiškiantis dvasinių vertybių, dorovės normų, krikščioniškosios kultūros neigimas... tyčiojimas iš moralumo, kaip, beje, iš patriotizmo, tautiškumo, religingumo ir pan... Nuvertinama ir pati Lietuvos valstybės idėja, sovietinės okupacijos metais reiškusi ir laisvės idėją, vienijusi žmones ir teikusi jiems dvasinės stiprybės“ (Naujokaitis A. Lietuvai reikia naujo dienraščio // Draugas. – 2002, gruod. 21).

Liūdna drama buvo ištikusi ir „Lietuvos aidą“. Kiekvienas naujas redaktorius stengėsi vis labiau liberalizuoti laikraščio tematiką, tikėdamasis pritraukti platesnį skaitytojų ratą. Tai ypač jautėsi, kai „Lietuvos aidui“ ėmė vadovauti rašytojas Saulius Šaltenis. Laikraštis ėmė panašėti į „Lietuvos rytą“ ir propaguoti tas „vertybes“, apie kurias rašė A.Naujokaitis. Ir kas iš to liberalizavimo išėjo? Kaip objektyviai įvertino žurnalistė Aldona Žemaitytė, senieji, ištikimieji „Lietuvos aidą“ skaitytojai, pasipiktinę tokia jų pamėgto laikraščio kaita, pamatę, kad jis jau, lyg ir nebe savas, nuo jo atšoko (Dienovidis, 1998, gruod.11-18). O naujų skaitytojų neatsirado: vieni iš jų jau nebeprenumeravo jokio laikraščio; kitiems – pakako „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“.

Laikraštis atsidūrė ant bankroto ribos. Ir niekam nei iš valdžios, nei iš partijų – dėl to galvos neskaudėjo.

„Lietuvos aidą“ per didelius vargus, ir kantrią, labai sunkią kovą su valdžios biurokratais, remiamas to meto didžiausio tautoje autoriteto mons. Alfonso Svarinsko ir jo pasekėjų, atkūrė, jau tuo metu pagarsėjęs menininkas fotografas, VU baigęs, komunikacijos specialistas Algirdas Pilvelis. Ne tik atkūrė laikraštį, bet ir jį sugrąžino, daug kuo rizikuodamas, į jo tradicines istorines tautines vėžes, vėl jį padarė Tautos mokykla. Ištikimiausių „Lietuvos aidą“ žurnalistų, tikrų pasišventėlių ir idealistų, dėka, laikraštis po ilgo jo vegetavimo ir nykimo redaktoriaus Algirdo Pilvelio sunkios ligos metu, atsigauna, keliasi ir grįžta naujam gyvenimui.

Ta proga norėčiau priminti į Amžinybę jau išėjusiojo poeto Justino Marcinkevičiaus testamentinius žodžius ir palinkėjimus ne tik „Lietuvos aidui“, bet ir visai žiniasklaidai: „Sunku būtų pervertinti žiniasklaidos reikšmę. Tad ir šaukiuosi į visas jos formas: pamėginkime daugiau kalbėti apie tiesą ir teisingumą, apie gerumą ir meilę, apie tėvynės ir duonos vertę ir skonį. Patikėkite ne tik prabangus automobilis ar jachtas, ne tik puošni vila verta žiniasklaidos ir mūsų dėmesio. Žmogaus gyvenimo kokybę, jo buvimą pasaulyje pamėginkime sverti ne daiktais, ne nuosavybės dydžiu ir svoriu, bet etikos principais ir moralės normomis. Žinau, kad tai sunku.“

Prieš 20 metų iš Vilniaus sporto rūmų Lietuva išsinešė didelį laisvės troškulį. Mums tik atrodo, kad jį numalšino, kad viskas tuo ir baigėsi. LAISVĖ NEGALI BAIGTIS, ji yra gyvas, mūsų rankų ir protų, mūsų pastangų keliamas augalas. Su juo ir patys augame. Šiandien reikia kalbėti apie laisvę ir atsakomybę, apie laisvę ir nusikaltimą, apie laisvę ir tiesą. Nors ir keistai atrodytų, bet kalbėti jau reikia ir apie pačios laisvės MORALINĮ TURINĮ. Kalbėkime! (Justinas Marcinkevičius. Pažadėtoji žemė. – V., 2009. – P.515).

2017-02-07